

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สถานการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน กระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์หลายรูปแบบขึ้นในสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดกระแสเรียกร้องปฏิรูปการศึกษาขึ้น เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของประเทศอย่างแท้จริง เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งสร้างสรรค์สังคมให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติโดยรวมและมุ่งสร้าง “คน” หรือ “ผู้เรียน” ซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงให้มีคุณลักษณะ มีศักยภาพและความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่ความสำเร็จได้ (วัฒนาพร ระบุว่าทุกข. 2543 : 4) การที่ชาติบ้านเมืองจะมีความเจริญมั่นคงอยู่ได้ก็เพราะประชาชนในชาติได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง การพัฒนาคนจะดำเนินไปอย่างถูกต้องก็เพราะมีระบบการศึกษาและกระบวนการให้การศึกษาที่ดี และกระบวนการให้การศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพก็เพราะมีครูที่มีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้พัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดีของครอบครัวและสังคม และมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ (ยนต์ ชุ่มจิต. 2546 : 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักปฏิรูปการศึกษองค์กรมหาชน. 2545 : 7) นอกจากนี้นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ได้แถลงไว้ว่า ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง และหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนิสัยรักการอ่าน การจัดการให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อย่างทั่วถึง (สุเทพ ทองประดิษฐ์. 2545 : 89) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในนโยบายข้อที่ 3 การปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน มาตราข้อที่ 11 พัฒนา การเรียนการ

สอน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแสวงหา และเรียนรู้ด้วยตนเอง และปรับตัวได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ว่ามุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็ม ตามศักยภาพ มุ่งให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้และสามารถที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นำความรู้ที่ ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543 : 67)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์และแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับผู้อื่น ได้ ซึ่งครูผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุตาม วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจะต้องดำเนินการโดยจัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียน เป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง มีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ และแก้ปัญหา การทำงาน จัดกิจกรรม และสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ จัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ให้คิดเป็นและคิดชอบ ทำได้และ ทำเป็น รวมทั้งรักการอ่านใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ นอกจากนี้ครูจะต้องเตรียมกิจกรรม เนื้อหาสาระ สื่อและเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงให้มากที่สุด (อุดมศักดิ์ พลอยบุตร. 2545 : 98) ซึ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะการเรียนการสอนเป็นการจัดกิจกรรม ประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนโดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ลักษณะของกิจกรรม วัยของผู้เรียน เทคนิค บรรยากาศ สื่อ แหล่งเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และถือว่าการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการใช้หลักสูตรเพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติมากที่สุด นอกจากนี้ยังเป็น กิจกรรมที่จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นอย่างดี จึงจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อ ผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาผู้เรียน และผลการเรียนรู้จะต้องเป็นเชื้อหรือ หนุนที่ช่วยให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียนศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิตหรือเรียกว่าเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ นั้นเอง (อรทัย มูลคำ. 2543 : 11) และตัวครูเองก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นทีม และมีการแสดงออกอย่างอิสระ เช่น การทำโครงการ โดยเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริงและเป็นผู้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และทุก กิจกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว เรียกว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้น

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 16 - 21)

ด้วยเหตุที่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จึงนับเป็นภารกิจสำคัญของบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน ที่ต้องมีความตระหนัก มีความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกขั้นตอน ปัจจุบันครูต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น แก้ปัญหาได้ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการดังสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งรัตน์ กิตติขจร (2547 : 76) สุรชัย จันทร์ส่อง (2551 : 88) และคนอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่สามารถจำแนกคุณภาพสูงและต่ำของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 สูงและต่ำ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต่อไป

คำถามการวิจัย

ปัจจัยที่สามารถจำแนกคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ที่มีคุณภาพสูงและต่ำมีอะไรบ้าง และมีสมการจำแนกอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถจำแนกคุณภาพสูงและต่ำของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
2. เพื่อสร้างสมการจำแนกคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

มีปัจจัยอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่สามารถจำแนกกลุ่มของครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีคุณภาพสูง กับ ครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีคุณภาพต่ำ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 8 อำเภอ ปีการศึกษา 2554 จำนวน 2,829 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 350 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อมั่น 95 % ต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง 350 คน โดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามานะ (Yamane อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ , 2554) ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage Sampling)

2. ขอบเขตเนื้อหา

คุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านครูผู้สอน แบ่งเป็น 3 ด้าน โดยได้มาจากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่

- 2.1 ด้านการเตรียมการ
- 2.2 ด้านการดำเนินการ
- 2.3 ด้านการวัดและประเมินผล

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่สามารถจำแนกคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนประกอบด้วยปัจจัย 6 ด้าน ได้แก่

- 3.1.1 ด้านความเป็นผู้ใฝ่รู้
- 3.1.2 ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์
- 3.1.3 ด้านเจตคติต่อวิชาชีพครู

3.1.4 ด้านมนุษยสัมพันธ์

3.1.5 ด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

3.1.6 ด้านการได้รับการนิเทศ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ของครูผู้สอน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

3.2.1 คุณภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสูง

3.2.2 คุณภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต่ำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง วิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยพัฒนาความรู้ความสามารถเต็มศักยภาพด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

คุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การที่ครูผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน 3 ด้าน ได้แก่

ด้านการเตรียมการ หมายถึง การที่ครูผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย เตรียมตนเอง ได้แก่ มีความเข้าใจแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความเข้าใจหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่สอน เตรียมการสอน ได้แก่ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมแหล่งความรู้ การเตรียมสื่อการสอน และการเตรียมการวัดประเมินผล

ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การที่ครูผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน โดย 1) มีความหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ 4) ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งด้านร่างกายสติปัญญาและสังคม 5) ใช้ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสม 6) เน้นกระบวนการควบคุมผลงาน และ 7) เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ด้านการวัดประเมินผล หมายถึง การที่ครูผู้สอนมีการดำเนินการวัดผลประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งเป็นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

ปัจจัยที่จำแนกคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง คุณลักษณะที่ทำให้เกิดคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ที่แตกต่างกัน ได้แก่

ความเป็นผู้ใฝ่รู้ หมายถึง คุณลักษณะของครูที่ศึกษาค้นคว้า พยายามแสวงหา ความรู้ใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความรอบรู้ มีความทันต่อการปรับเปลี่ยนของยุคสมัยและ ก้าวทันเทคโนโลยี และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์หรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียน การสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง คุณลักษณะของครูที่มีทักษะในการแสวงหา ความรู้โดยวิธีการคิดเอง ทำเองและแก้ปัญหา ทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้ให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ ดังนั้นเมื่อครูสามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์และคิด วิเคราะห์เป็น ก็จะสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

เจตคติต่อวิชาชีพครู หมายถึง คุณลักษณะของครูที่รัก ศรัทธา ชื่นชมและมีความ เชื่อมมั่นต่ออาชีพครู ซึ่งเป็นผลให้ครูปฏิบัติงานด้านบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยความเต็มใจภูมิใจ

มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงออก เพื่อให้เกิดความ ร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม หรือใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถของตนเองจนงานนั้นประสบ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การได้รับการนิเทศ หมายถึง กระบวนการที่ครูได้รับการตรวจสอบ ประเมินผล คำชี้แนะ รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียน การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญสูงและต่ำ อันจะเป็นแนวทางให้ครูได้ปรับปรุงตนเองด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

2. ทำให้หน่วยงานต้นสังกัด ได้ทราบตัวแปรที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหาร คณะครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบายส่งเสริมและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน
3. ทำให้สามารถควบคุมหรือส่งเสริมปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างเหมาะสม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY